

ગુજરાતી ભાષાનો ઇતિહાસ અને પરિચય સેમેસ્ટર-૫, કોર્સ - ૧૨

:: વિભાગ - ૧ :: (૫૦)

- (૧) ભાષા વિશે સામાન્ય પરિચય
- (૨) માનવ સમાજમાં ભાષાનું સ્થાન, ભાષાના વિવિધ ઉપયોગ
- (૩) ભાષાની વ્યાખ્યા ધ્વનિતંત્ર, રૂપતંત્ર, વાક્યતંત્ર અને શબ્દભંડોળ.
- (૪) ભાષા અને બોલી વચ્ચેનો ભેદ, ગુજરાતી બોલીની લાક્ષણિકતા.
- (૫) માન્ય ગુજરાતીનાં ધ્વનિ ઘટકો.
- (૬) સ્વર, સ્પર્શ વ્યંજન, સંઘર્ષિ, પાશ્વિક, પ્રકંપી, અનુનાસિક, અર્ધસ્વર વગેરે.
- (૭) દ્વિરુકિત અને રવાનુકારી શબ્દો.

:: વિભાગ - ૨ :: (૨૦)

- (૧) ગુજરાતી ભાષાનો વિકાસ : ભારત યુરોપીય ભાષાકૂળથી ભારતીય આર્યભાષાના ત્રણ તબક્કા.
- (૨) ગુજરાતી ભાષાનો વિકાસક્રમ : ત્રણ ભૂમિકા.

[M.C.Q.]

- (૧) ભાષા પરિચય પુસ્તકના લેખક કોણ છે. → જયંત કોઠારી
- (૨) ભાષા પરિચય અને ગુજરાતી ભાષાનું સ્વરૂપ પુસ્તક કઈ સંસ્થાએ પ્રગટ કર્યું છે. → યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ
- (૩) ભાષાવિજ્ઞાન એટલે શાનું વિજ્ઞાન ? → ભાષાનું
- (૪) કોઈપણ વિચાર કોઈપણ વ્યક્તિને સૌ પ્રથમ કઈ ભાષામાં પ્રગટે છે. → માતૃભાષા
- (૫) ગુજરાતની માતૃભાષા કઈ છે ? → ગુજરાતી
- (૬) ગુજરાતી ભાષામાં મુખ્ય કેટલી બોલીઓ છે. → ચાર
- (૭) સૌરાષ્ટ્રમાં કઈ બોલી બોલાય છે. → સૌરાષ્ટ્રી / કાઠીયાવાડી
- (૮) દક્ષિણ ગુજરાતમાં કઈ બોલી બોલાય છે ? → સુરતી
- (૯) ઉત્તર ગુજરાતમાં બોલાતી બોલીનું નામ શું છે ? → પઢ્ઢી
- (૧૦) ચરોતરી બોલી કયા પ્રદેશમાં બોલાય છે ? → ચરોતર
- (૧૧) પાટણ ઉપરથી કઈ બોલીનું નામ છે ? → પઢ્ઢી
- (૧૨) સોરઠ પ્રદેશમાં કઈ બોલી છે ? → સોરઠી
- (૧૩) ભાષાનું મૂળરૂપ કેવું હોય છે ? → અમૂર્ત
- (૧૪) ભાષા કોની નીપજ છે ? → સમાજની
- (૧૫) શિક્ષણનું માધ્યમ મુખ્યત્વે શાનું બનેલું છે ? → ભાષા
- (૧૬) 'સ્ટર્ટિવન્ટ' નામનો વૈજ્ઞાનિક કઈ બાબત સાથે સંકળાયેલો છે ? → ભાષાવિજ્ઞાન

- (૧૭) ભાષા મુખ્યત્વે શાની બનેલી છે ? → સંકેત
- (૧૮) ભાષા કઈ બાબતનું માધ્યમ છે ? → આત્મઅભિવ્યક્તિ
- (૧૯) ગુજરાતી ભાષા કઈ ભાષામાંથી આવી ? → સંસ્કૃત
- (૨૦) પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાને ઉમાશંકર જોષી કયા નામથી ઓળખાવે છે ? → મારુ-ગુર્જર
- (૨૧) ભાષામાં યાદચ્છિક એટલે શું ? → ઈચ્છા મુજબના અર્થો
- (૨૨) ગુજરાતી ભાષાની પ્રથમ ભૂમિકાને તેસ્તિતોરી કયા નામે ઓળખાવે છે ? → પ્રાચીન પશ્ચિમી રાજસ્થાની
- (૨૩) ભાષામાં ધ્વનિ એટલે શું ? → ભાષાની ઉચ્ચારણ પ્રક્રિયા
- (૨૪) ધ્વનિ ઘટકોને અંગ્રેજીમાં શું કહેવાય છે ? → Phonemes
- (૨૫) ભાષાના મૂળ શબ્દોને શું કહેવાય છે ? → રૂપ
- (૨૬) ધ્વનિતંત્રને અંગ્રેજીમાં શું કહેવાય છે ? → Phonology
- (૨૭) બોલચાલની ભાષા અને માન્યભાષા વચ્ચે શાનો ભેદ હોય છે ? → ઉચ્ચાર
- (૨૮) સ્થાનિક બોલી એટલે શું ? → નીચલામાં નીચલા વર્ગનો વાણી વ્યવહાર
- (૨૯) ક, ખ, ગ, ઘ કયા પ્રકારના ધ્વનિ ઘટકો છે ? → સ્પર્શી
- (૩૦) સુરતી બોલીને કયો પ્રદેશ અથવા કઈ ભાષા સ્પર્શે કરે છે. → મહારાષ્ટ્રની મરાઠી
- (૩૧) પઢ્ઢીબોલીને કયો પ્રદેશ અને કઈ ભાષા સ્પર્શે કરે છે. → રાજસ્થાન અને મધ્યપ્રદેશ અને હિન્દી ભાષા
- (૩૨) સ્પર્શી સંઘર્ષી ધ્વનિ ઘટકો કયા કયા છે ? → ચ, છ, જ, ઝ
- (૩૩) સંઘર્ષી ધ્વનિ ઘટકો કયા કયા છે ? → શ, ખ, સ
- (૩૪) પાશ્વિક ધ્વનિ ઘટક કયો છે ? → લ
- (૩૫) નાસિક્ય ધ્વનિ ઘટકો કયા કયા છે ? → ડ, ઝ, ણ, ન, મ
- (૩૬) કંઠ્ય નાસિક્ય વ્યંજન કયો છે ? → ડ
- (૩૭) તાલવ્ય નાસિક્ય વ્યંજન કયો છે ? → ઝ
- (૩૮) મૂર્ધન્ય નાસિક્ય વ્યંજન કયો છે ? → ણ
- (૩૯) દંત્ય નાસિક્ય વ્યંજન કયો છે ? → ન
- (૪૦) ઔષ્ઠ્ય નાસિક્ય વ્યંજન કયો છે ? → મ
- (૪૧) ગુજરાતી અર્ધસ્વરો કેટલા છે ? → ય, વ
- (૪૨) કોઈપણ શબ્દમાં એક વર્ણ બે વખત આવે તેને કેવો શબ્દ કહેવાય ? → દ્વિરુકિત / દ્વિરુકત
- (૪૩) દ્વિરુકિત શબ્દો જેવા શબ્દોનું બીજું નામ શું છે ? → રવાનુકારી શબ્દો
- (૪૪) વાહવાહં શબ્દ કેવો શબ્દ કહી શકાય ? → રવાનુકારી

- (૪૫) ટનટન શબ્દ કેવો શબ્દ કહી શકાય ? → રવાનુંકારી
- (૪૬) ગુજરાતી ભાષાનું કયુ ભાષાકુળ ગણવામાં આવે છે ?
→ ભારત યુરોપીય ભાષાકુળ / ઈન્ડો. યુરોપીઅન
- (૪૭) ભારત યુરોપીયન સૌથી પ્રાચીન શાખા કઈ ગણાય છે.
→ હિટાઈટ શાખા
- (૪૮) ભારતની લગભગ ભાષાઓ ભારત યુરોપીયની કઈ શાખામાંથી આવેલી છે ?
→ ભારત - ઈરાનિઅન / ઈન્ડો - ઈરાનિઅન
- (૪૯) સંસ્કૃતભાષા માંથી કઈ ભાષા ઉદ્ભવી છે ? → પ્રાકૃત
- (૫૦) પ્રાકૃતભાષામાંથી કઈ ભાષા નિપજી આવી કહી શકાય.
→ જૂની ગુજરાતી
- (૫૧) ભારતીય આર્યની કેટલી ભૂમિકા આવે છે ?
→ ત્રણ
- (૫૨) પ્રાચીન ભારતીય આર્ય ભૂમિકાનો સમયગાળો જણાવો.
→ ઈ.સ. પૂર્વે ૧૫૦૦ થી ઈ.સ. પૂર્વે ૫૦૦
- (૫૩) ભારતીય આર્ય ભૂમિકાનો સમય જણાવો.
→ ઈ.સ. પૂર્વે ૫૦૦ થી ઈ.સ. પૂર્વે ૧૦૦૦
- (૫૪) અર્વાચીન ભારતીય આર્ય ભૂમિકાનો સમયગાળો.
→ ઈ.સ. ૧૦૦૦ થી વર્તમાન સમયસુધી
- (૫૫) ગુજરાતીના ઉદ્ભવ અને વિકાસના કેટલા તબક્કા છે ?
→ ત્રણ
- (૫૬) ગુજરાતીના ઉદ્ભવ, વિકાસના પ્રથમ તબક્કા કઈ ભાષા જોવા મળે છે ? → પ્રાકૃત
- (૫૭) ગુજરાતની પાડોશ ભાષાઓ કઈ કઈ છે ?
→ મરાઠી અને હિન્દી
- (૫૮) ગુજરાતીના શબ્દોમાં અન્ય કેટલી ભાષાના શબ્દો ઉમેરાયા છે ?
→ મરાઠી, હિન્દી, બંગાળી અને અંગ્રેજી
- (૫૯) ભાષા એ કેવી પદ્ધતિ છે ? → બિનસાહજિક
- (૬૦) ભાષાની મુખ્ય કામગીરી કઈ છે ? → વિચારવિનિમય
- (૬૧) 'ભાષા યાદચ્છિક વાચિક સંકેતોની એક વ્યવસ્થા છે' એવું કોણે કહ્યું છે ? → સ્ટર્ટિવન્ટ
- (૬૨) જે પોતે અર્થ નથી ધરાવતો પણ જેને અર્થભેદક રીતે પ્રયોજી શકાય તેને શું કહેવાય ? → ધ્વનિઘટક
- (૬૩) ભાષાના સંકેતો મુખ્યત્વે કેવા છે ? → વાચ્ય-શ્રાવ્ય
- (૬૪) ભાષા કેવા સંકેતોની વ્યવસ્થા છે ? → યાદચ્છિક
- (૬૫) ભાષા કયાં અસ્તિત્વમાં આવી ? → સામાજિક જૂથમાં
- (૬૬) ભાષામાં ધ્વનિના નાના ઘટકને શું કહે છે ?
→ ધ્વનિઘટક

- (૬૭) અર્થ ધરાવતા નાના એકમને શું કહે છે ?
→ રૂપઘટક
- (૬૮) ભાષા સંઘટનાની આકૃતિ કયા ભાષાશાસ્ત્રીએ આપી છે ?
→ હોકિટ
- (૬૯) ભાષાનું કયું ઘટકતત્ત્વ અસંઘટિત છે ? → શબ્દકોશ
- (૭૦) ધ્વનિઘટકોની શ્રેણી રચવા માટે ભાષામાં જે નિયમ છે તેને શું કહે છે ? → ધ્વનિતંત્ર
- (૭૧) ભાષામાં રૂપઘટકોના સ્તરે જોવા મળતી વ્યવસ્થાને શું કહે છે ? → રૂપતંત્ર
- (૭૨) ભાષામાં વાક્યના સ્તરે જોવા મળતી વ્યવસ્થાને શું કહે છે ?
→ વાક્યતંત્ર
- (૭૩) ભાષામાં કયા સ્તરે વ્યવસ્થા જોવા મળતી નથી.
→ શબ્દભંડોળના સ્તરે
- (૭૪) ભાષા અને બોલી વચ્ચે કયો ભેદ છે ?
→ વ્યાવહારિક
- (૭૫) કોઈ મોટા ભાષાસમાજમાં જે મહત્ત્વના પ્રાદેશિક-સામાજિક અસ્તિત્વ ધરાવતા હોય તેનું - 'સાહિત્યિક માન્યભાષા', 'બોલચાલની માન્યભાષા', 'પ્રાંતીય માન્યભાષા', 'ઉપશિષ્ટ ભાષા' અને 'સ્થાનિક બોલી' એવું વર્ગીકરણ કોણે કર્યું છે ?
→ બ્લૂમફીલ્ડ
- (૭૬) સ્ત્રીલિંગમાં વિશેષાણ અને કૃદંતમૂલક ક્રિયાપદોને બ.વ. નો 'ઓ' પ્રત્યય લગાવવાનું વલણ ગુજરાતની કઈ કઈ બોલીમાં જોવા મળે છે ? → પટ્ટણી અને ચરોતરી બોલી
- (૭૭) ગુજરાતની કઈ બોલીમાં બહુવચનનો 'ઉ' પ્રત્યય લગાડવાનું વલણ જોવા મળે છે ? → સૌરાષ્ટ્રી
- (૭૮) પ્રાદેશિકતા પ્રમાણે મળતા ભાષાભેદને શું કહે છે ?
→ બોલી
- (૭૯) કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ મજાકમશકરી માટે પ્રયોજતા ભાષાભેદને ભાષાશાસ્ત્રમાં શું કહે છે ?
→ સ્લેંગ
- (૮૦) તાલવ્યના પરિસરમાં કંઠ્યનું તાલુકરણ કઈ બોલીનું લક્ષણ છે ? → પટ્ટણી
- (૮૧) તાણે, હેડ, વાખ, સઈરાખ, વાયરો કઈ બોલીના શબ્દો છે ?
→ પટ્ટણી
- (૮૨) ગમ, અગાડી, બૂલહું, જેમણા, ધાગડી કઈ બોલીના શબ્દો છે ? → ચરોતરી
- (૮૩) વ્યંજનને બેવડાવવાનું વલણ કઈ બોલીમાં છે ? → સુરતી

- (૮૪) 'હ' શ્રુતિનો અભાવ અને માન્ય ગુજરાતીના 'હ' નો લોપ કઈ બોલીનું લક્ષણ છે? → સુરતી
- (૮૫) હવાકો, પોયરો, બી, તીવારે કઈ બોલીના શબ્દો છે? → સુરતી
- (૮૬) જે ધ્વનિઓ અમુક સંયોગોમાં શ્રાવ્યતાની પરાકાષ્ઠાનું વહન કરતા હોય અને અમુક સંયોગોમાં શ્રાવ્યતાની પરાકાષ્ઠાનું વહન ન પણ કરતા હોય, એવા ધ્વનિઓને કેવા ધ્વનિઘટક તરીકે ઓળખવામાં આવે છે? → અર્ધસ્વર
- (૮૭) નીચેના માંથી કયા ધ્વનિઘટકો અનુનાસિકો છે? → ક, ગ, ઘ, ન, મ
- (૮૮) નીચેનામાંથી કયા ધ્વનિઓ અલ્પપ્રાણ છે? → ક, ગ, ચ, જ
- (૮૯) નીચેનામાંથી કયા ધ્વનિઓ મહાપ્રાણ છે? → ખ, ઘ
- (૯૦) નીચેનામાંથી કયા ધ્વનિઓ અધોષ છે? → ક, ખ
- (૯૧) નીચેનામાંથી કયા ધ્વનિઓ ધોષ છે? → ગ, ઘ
- (૯૨) ધ્વનિનિર્માણ કરનારા અંગો અને ધ્વનિનિર્માણની સમગ્ર પ્રક્રિયાનો અભ્યાસ કરતા વિજ્ઞાનને કયા નામે ઓળખવામાં આવે છે? → ધ્વનિવિજ્ઞાન
- (૯૨) નાદતંત્રી કંપન અનુભવે ત્યારે કયા ધ્વનિઓ મળે છે? → ધોષ
- (૯૩) ઉચ્ચરણ સમયે નાસિકાવિવરમાંથી હવા પસાર થાય ત્યારે કયા ધ્વનિઓ નિર્માણ પામે છે? → અનુનાસિક
- (૯૪) ઉચ્ચારણ સમયે જીભનું ટેરવું કંપ અનુભવે ત્યારે નિર્માતા ધ્વનિને કયા ધ્વનિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે? → પ્રકંપી
- (૯૫) માન્યગુજરાતી ભાષામાં સાદા સ્વરો કેટલા છે? → આઠ
- (૯૬) નીચેનામાંથી મધ્ય સ્થાનીય સ્વરો કયા છે? → અ-આ
- (૯૭) નીચેનામાંથી ગુજરાતી ભાષામાં અર્ધસ્વર કોને ગણવામાં આવે છે? → ય-વ
- (૯૮) સાનુનાસિક સ્વરોની શ્રેણીમાં કયા સ્વરો ન આવે? → એ-ઓ
- (૯૯) નીચેનામાંથી કયા ધ્વનિઓ તાલુસ્થાનીય છે? → ચ-છ-જ-ઝ
- (૧૦૦) નીચેનામાંથી કયા ધ્વનિઓ કંઠ્ય છે? → ક-ખ-ગ-ઘ
- (૧૦૧) ભાલણ ગુજરાતી ભાષાને કયા નામથી ઓળખાવે છે? → ગુર્જર ભાષા

- (૧૦૨) 'ગુજરાતી ભાષા' એવો શબ્દપ્રયોગ પ્રેમાનંદ તેના કયા આખ્યાનમાં કરે છે? → દશમસ્કંધ
- (૧૦૩) નીચેમાંથી કયા ધ્વનિને તંત્રીવિવરોત્થ ધ્વનિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે? → હ
- (૧૦૪) ગુજરાતી ભાષા કઈ પ્રાકૃતમાંથી ઉદભવી છે? → શૌરશેની
- (૧૦૫) ધ્વનિ-એકમ કે અર્થ-એકમ એના એ સ્વરૂપે કે થોડા ફેરફાર સાથે બેવડાતો હોય તો તેને શું કહે છે? → દ્વિરુક્તશબ્દ
- (૧૦૬) નીચેનામાંથી વિશેષણની દ્વિરુક્તિ કઈ છે? → ગરમાગરમ
- (૧૦૭) નીચેમાંથી અર્થએકમની દ્વિરુક્તિ કઈ છે? → પૈસોટકો
- (૧૦૮) દ્વિરુક્તિ કયા સમાસનું ઉદાહરણ બની રહે છે? → દન્દ
- (૧૦૯) 'ઠેરઠેર' 'માંડમાંડ' જેવા દ્વિરુક્ત શબ્દોમાં કયા એકમનું પુનરાવર્તન થયું છે? → ધ્વનિએકમ
- (૧૧૦) 'ધન-દોલત' 'ખુનામરકી' જેવા દ્વિરુક્ત શબ્દોમાં કયા એકમનું પુનરાવર્તન થયું છે? → અર્થએકમ
- (૧૧૧) 'ટપટપ' રવાનુકારી શબ્દમાં શેનું અનુકરણ થયું છે? → અવાજ
- (૧૧૨) 'દોડંદોડ'માં કયા પ્રકારની દ્વિરુક્તિ છે? → સંયોજક 'અં' વાળી સંપૂર્ણ દ્વિરુક્તિ
- (૧૧૩) પ્રથમ સ્વર-વ્યંજન ભેદવાળી પ્રતિધ્વનિરૂપ દ્વિરુક્તિનું દષ્ટાંત કયું છે? → ઘાલમેલ
- (૧૧૪) ભાષાના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખી થતા વર્ગીકરણને કેવું વર્ગીકરણ કહેવાય? → સ્વરૂપલક્ષી વર્ગીકરણ
- (૧૧૫) જન્ય-જનકસંબંધે કે ઐતિહાસિક વિકાસની દૃષ્ટિએ સંકળાયેલી ભાષાના વર્ગીકરણને કેવું વર્ગીકરણ કહે છે? → પારિવારીક વર્ગીકરણ
- (૧૧૬) ભાષાકૃષ્ણનો અભ્યાસ કરનાર પ્રથમ ભાષાવૈજ્ઞાનિક કોણ હતો? → વિલિયમ જોન્સ
- (૧૧૭) ભારત અને યુરોપમાં ફેલાયેલું ભાષાકૃષ્ણ કયું છે? → ભારોપીય ભાષાકૃષ્ણ
- (૧૧૮) આદિમ ભારત-યુરોપીય પ્રજાનું પ્રથમ જૂથ કયાં સ્થિર થયું? → એશિયા-માઈનર
- (૧૧૯) સંસ્કૃત ભાષાના સંયુક્ત વ્યંજનો એકવડા બનવાની પ્રક્રિયા કઈ ભાષામાં થઈ? → અપભ્રંશ
- (૧૨૦) 'કેતુમ' અને 'શતમ' જૂથમાં ભાષાના કયા જુથને વહેંચવામાં આવે છે? → ભારત-યુરોપીય

(૧૨૧) ભારતીય આર્યભાષાનો જુનામાં જુનો નમૂનો કયા ગ્રંથમાં મળે છે ? → ઋગ્વેદ

(૧૨૨) ઈરાની ભાષાનો પ્રાચીન ગ્રંથ કયો છે ? → અવેસ્તા

(૧૨૩) પ્રાચીન ભારતીય-આર્યભાષા ભૂમિકાનો સમયગાળો કયાંથી કયા સુધીનો ગણવામાં આવે છે ?

→ ઈ.સ. પૂ. ૧૫૦૦ થી ઈ.સ.પૂ. ૫૦૦

(૧૨૪) મધ્ય ભારતીય-આર્યભાષા ભૂમિકાનો સમયગાળો કયો માનવામાં આવે છે ?

→ ઈ.સ.પૂ. ૫૦૦ થી ઈ.સ. ૧૦૦૦

(૧૨૫) અર્વાચીન ભારતીય-આર્યભાષા ભૂમિકાનો સમયગાળો કયો માનવામાં આવે છે ? → ઈ.સ. ૧૦૦૦ થી આજ સુધીનો

(૧૨૬) કર્મ-ક્રમ-કામ એ પરિવર્તન કયા પ્રકારનું પરિવર્તન છે ?

→ ધ્વનિપરિવર્તન

(૧૨૭) ભાષાનું સૌથી પરિવર્તનશીલ અંગ કયું છે ?

→ શબ્દઘટક

(૧૨૭) નીચેનામાંથી કઈ ભાષાભૂમિકામાં ગુજરાતી ભાષા આવે છે ? → અર્વાચીન ભારતીય આર્ય

(૧૨૮) સંસ્કૃત ભાષામાંથી પરિવર્તન પામી કઈ ભાષા ઉદ્ભવી ?

→ પ્રાકૃત

(૧૩૦) પ્રશિષ્ટ સંસ્કૃત ભાષાનો સમયગાળો કયો માનવામાં આવે છે ? → ઈ.પૂ. ૮૦૦ થી ઈ.પૂ. ૪૦૦

(૧૩૧) પૂર્વકાલીન પ્રાકૃતભાષાના નમૂનાઓ કયા ગ્રંથમાંથી મળે છે ?

→ ત્રિપિટક